

Skatternes Fordeling i Danmark mellem bemidlede og ubemidlede, mellem By og Land.

Finansstatistiske Undersøgelser

af

Cand. polit. **Thorvald Kornerup.**

Naar man betragter den Udvikling, der i dette Aarhundrede har fundet Sted i Statsskatterne her i Landet, vil det strax falde i Øjnene, at Udviklingen afgjort gaar i den Retning, at de indirekte Statsskatter voxe langt stærkere end de direkte. Saaledes udgjorde de indirekte Statsskatter af samtlige Statsskatters Beløb:

i 1806 en Tredjedel*),
i 1841 to Femtedele,
i 1844—45 lidt over Halvdelen,
i Slutningen af 60erne to Tredjedele,
i Midten af 70erne tre Fjerdedele**),
i 1884—85 fire Femtedele.

Gennem hele Aarhundredet ere de indirekte Statsskatter voxet forholdsmæssig stærkest. Alene fra 1873—74 til 1884—85 vare***):

	1873—74	1884—85	Stigning
De direkte Statsskatter	8,687,000 Kr.	9,331,000 Kr.	644,000 Kr.
de indirekte —	26,162,000 —	36,137,000 —	9 975,000 —
Tilsammen	34,849,000 Kr.	45,468,000 Kr.	10,619,000 Kr.

*) Benzon-Buchwaldt: »Skattebyrden i Danmark« 1868.

**) Prof. Falbe-Hansens Afhandling i »Danmarks Statistik« IV. 181.

***) For 1873—74 se samme Bind Side 359, for 1884—85 se Statistisk Tabelværk Litra E. Nr. 1.

Skatternes Fordeling i Danmark mellem bemidlede og ubemidlede, mellem By og Land.

Finansstatistiske Undersøgelser

af

Cand. polit. Thorvald Kornerup.

Naar man betragter den Udvikling, der i dette Aarhundrede har fundet Sted i Statsskatterne her i Landet, vil det strax falde i Øjnene, at Udviklingen afgjort gaar i den Retning, at de indirekte Statsskatter voxe langt stærkere end de direkte. Saaledes udgjorde de indirekte Statsskatter af samtlige Statsskatters Beløb:

i 1806 en Tredjedel*),
i 1841 to Femtedele,
i 1844—45 lidt over Halvdelen,
i Slutningen af 60erne to Tredjedele,
i Midten af 70erne tre Fjerdedele**),
i 1884—85 fire Femtedele.

Gennem hele Aarhundredet ere de indirekte Statsskatter voxet forholdsmæssig stærkest. Alene fra 1873—74 til 1884—85 vare***):

	1873—74	1884—85	Stigning
De direkte Statsskatter	8,687,000 Kr.	9,331,000 Kr.	644,000 Kr.
de indirekte —	26,162,000 —	36,137,000 —	9 975,000 —
Tilsammen	34,849,000 Kr.	45,468,000 Kr.	10,619,000 Kr.

*) Benzou-Buchwaldt: »Skattebyrden i Danmark« 1868.

**) Prof. Falbe-Hansens Afhandling i »Danmarks Statistik« IV. 181.

***) For 1873—74 se samme Bind Side 359, for 1884—85 se Statistisk Tabelværk Litra E. Nr. 1.

Af Stigningens Beløb falder ikke mindre end 94 pCt. alene paa de indirekte Skatter; for Tolden alene var Stigningen ikke mindre end 8,365,000 Kr.

Betragter man disse Forhold, paatrænger det Spørgsmaal sig ganske naturligt, hvorvidt det er heldigt, at de indirekte Skatter, og blandt disse atter særlig Tolden, voxe saa stærkt.

Uden iøvrigt at gaa nærmere ind paa en Drøftelse af Fordelene og Manglerne ved de forskellige Slags Skatter, skal her blot bemærkes, at de indirekte Skatter vel for de fleste Theoretikere og Praktikere staa som de mest praktiske Skatter i fiskal Henseende. Saaledes ville de indirekte Skatter:

1) stige med Befolkningsformerelsen og Velstandens Tiltagen;

2) de ere lettere for Staten at ansætte end de direkte, idet de ikke kræve det store Apparat med Indkomstansættelser, Jorders Bonitering, Bygningers Vurdering etc., som de direkte kræve, hvilke Ansættelser foruden at være en Ulejlighed og en Udgift for Staten, altid ville blive mere eller mindre skønsmæssige og vilkaarlige;

3) endvidere ere de indirekte Skatter lettere for Yderne, idet disse ikke mærke Byrden saa umiddelbart, som naar kontante Penge skulde udredes;

4) de kunne benyttes til Beskyttelse af den hjemlige Industri, ifald man maatte ønske en saadan, hvilket iøvrigt er et Spørgsmaal for sig, men Muligheden er jo altid et Gode.

Ganske sandt er der ogsaa Mangler i fiskal Henseende ved de indirekte Skatter, saasom at Opkrævningsomkostningerne ofte ere store; men dette gælder dog kun Forbrugsafgifterne, og gælder i lige saa høj Grad flere af de direkte Skatter — saasom ved Udbytteskatterne: Udarbejdelsen af Skatteruller etc. Saa de Forhold kunne vel nok opveje hinanden.

Men foruden denne Række tekniske Argumenter (de fiskale Fordele og Mangler), er der en anden Række (ethiske) Argumenter, der ogsaa maa tages i Betragtning, nemlig Hensynene til Retfærdighed, til retfærdig Fordeling af Byrden paa Skatteyderne, og det er da ogsaa paa dette Punkt, at Angrebene paa de indirekte Skatter især rettes, idet man frygter for, at de hvile uforholdsmæssig haardt paa de Smaa i Sam-

fundet, og da — som vi ovenfor saa — de indirekte Statsskatter voxe langt stærkere end de direkte, kunde man altsaa yderligere befrygte, at Skattebyrden overvæltedes mere og mere paa de Smaa i Samfundet.

Det kan derfor utvivlsomt anses for en baade i sig selv interessant, og for Lovgivningsmagten betydningsfuld Opgave, saavidt muligt at forsøge en Fordeling af Skattebyrden paa de forskellige Samfundsklasser, hvorved man kunde faa et Billede af vort Skattesystems samlede Tryk paa Befolkningens Hovedgrupper, saa at en Sammenligning mellem disse kunde finde Sted.

En saadan Undersøgelse er forbundet med mange og store Vanskeligheder. Skal Opgaven være, at samle alle Skatterne, direkte som indirekte, saavel til Stat som til Kommune, til et Hele, saa at man faar et Udtryk for Skattesystemet som Helhed betragtet — tvinges man blandt andet ind paa en Fordeling af forskellige Skatter, om hvilke kun sparsomme statistiske Data foreligge for Øjeblikket, saa at man staar overfor Nødvendigheden af at maatte nøjes med en Hypothese, der naturligvis hverken maa udgives eller tages for andet eller mere, end den er.

For de Skatters Vedkommende, hvor saaledes kun en Hypothese kan anvendes, maa Opgaven indskrænkes til en Fremstilling af de vigtigste Momenter, der have Indflydelse paa Resultatet, saa at dette kun fremtræder med den Grad af Sandsynlighed, som ligger i disse Momenter. Nærmere kan man ikke forlange at komme Opgavens Løsning, saa længe der ikke foreligger et bredere statistisk Grundlag, end der for Øjeblikket gør. Naar jeg desuagtet har ønsket at fremsætte nærværende Undersøgelse for Offentligheden, er det for at gøre Rede for, hvor Hovedvanskelighederne ligge, og hvorledes man maatte kunne overvinde dem, saa at nærværende Afhandling nærmest maa betragtes som en Præcisering af selve Opgaven, dens Vanskeligheder, og de Veje, man maatte følge til Opgavens Løsning, ifald det offentlige vilde gøre de forberedende Skridt, som hertil ere nødvendige (jfr. Afhandlingens Slutning). Og haaber jeg derfor, Læseren ikke vil forlange mere af den, end den paa sit nuværende Stadium er i Stand til at yde, ikke mindst fordi den

er det første Forsøg herhjemme paa en saadan Opgaves delvise Løsning.

I.

Skattebyrden i Danmark.

Det samlede Skattebeløb udgjorde i 1873—74 52,173,000 Kr., der fordeler sig paa de enkelte Grupper af Skatter paa følgende Maade:

1873 - 74.	Staten.	Kommunerne.	Ialt.
1. Personlige Skatter ..	64,000 Kr.	4,507,000 Kr.	4,571,000 Kr.
2. a) Hartkornskatter ..	6,723,000 —	9,608,000 —	16,331,000 —
b) Bygningsskatter ..	1,798,000 —	2,257,000 —	4,055,000 —
c) Næringskat m. m.	102,000 —	702,000 —	804,000 —
Ialt Udbytteskatter	8,623,000 —	12,567,000 —	21,190,000 —
Direkte Skatter	8,687,000 —	17,074,000 —	25,761,000 —
3. a) Tolden	16,466,000 —		
b) Brændevinsafgiften	3,509,000 —		
c) Skibsafgift, Handelsrejs. Afg., etc. .	825,000 —		
Ialt Forbrugsafgifter	20,800,000 —	156,000 —	20,956,000 —
4. Arve-, Overdragelses-, Steupelafgift og Sportler (Omsætningsafgift)	5,362,000 —	94,000 —	5,456,000 —
Indirekte Skatter	26,162,000 —	250,000 —	26,412,000 —
Samtlige Skatter	34,849,000 —	17,324,000 —	52,173,000 —

I ovennævnte Sammenstilling er under Statens Hartkornsskat indbefattet $\frac{2}{6}$ Bankheftelsesrenter (se »Danmarks Statistik« IV, 359). — »Ligningsskatten til Staten paa København og Købstæderne« er udeladt, thi siden Lovene af 19de Februar 1861 og 11te Februar 1863 udkom, er denne Skat ikke en Skat umiddelbart paa Borgerne, men paa Købstadkommunerne, idet den udredes af disses samlede Indtægter, og vil man derfor

sammenlægge Stats- og Kommuneskatterne, maa Ligningsskatten fradrages et af Stederne*) — Statens Næringsskatter findes opførte under »Adskillige Indtægter« i Statsregnskabet som »Afgift af Krohold og Brændevinshandel«. — I Hartkornsskatternes Beløb er indbefattet Naturalydelsers og Naturalarbejdets Værdi; omvendt er ved Amtsrepartitionsfondenes »Udskrivning paa Hartkornet« udeladt det Beløb, der er lignet paa Kommunerne i Henhold til Lov 6te Juli 1867 § 50, i Betragtning af (analogt med Ligningsskatten til Staten), at Beløbet ellers vilde blive talt 2 Gange, da det uddredes af Kommunens samlede Indtægter**). — Under Købstadkommunernes Næringsskatter er henregnet Skat paa Brændevinshandel og Udskænkning, Billardhold, Keglebane og Dans, Betaling for Borgerskab og Næringsbevis. — Endelig er under Kommunernes Forbrugsafgifter henregnet: Skat paa Vandforbrug, Hundeafgift og Afgift af Skuespil og Kunster samt Hesteskat for Københavns Vedkommende alene; og som Omsætningsafgifter: $\frac{1}{4}$ pCt. af Købesummer for faste Ejendomme og af Avktionssummer for Løsøre, Afgifter til Bygningskommissionæren, etc.

Ovenstaaende Sammenstilling viser, at tages Stats- og Kommuneskatterne under ét, er de direkte Skatters Beløb paa det allernærmeste lig de indirekte Skatters, saa at Kommuneskatterne temmelig nøje udfylde Forskellen mellem Statens direkte og indirekte Skatter.

Af de 4 Hovedgrupper vare Udbytteskatterne større end Forbrugsafgifterne, men omvendt Omsætningsafgifterne større end de personlige Skatter.

Foretages den tilsvarende Sammenstilling for 1884—85***), bliver samtlige Skatters Beløb 71,234,000 Kr., nemlig:

*) Se Danmarks Statistik IV, 238, og Nationaløk. Tidsskr. XIII, 74, Anm.

**) Se Danmarks Statistik V, 316, Anm.

***) Ifølge Statistisk Tabelværk Litra E. Nr. 1.

1884—85.	Staten.	Kommunerne.	Ialt.
1. Personlige Skatter ..	60,000 Kr.	8,376,000 Kr.	8,436,000 Kr.
2. a) Hartkornsskatter ..	6,721,000 —	12,058,000 —	18,779,000 —
b) Bygningsskatter ..	2,418,000 —	3,596,000 —	6,014,000 —
c) Næringskat m. m.	132,000 —	1,307,000 —	1,439,000 —
Ialt Udbytteskatter	9,271,000 —	16,961,000 —	26,232,000 —
Direkte Skatter	9,331,000 —	25,337,000 —	34,668,000 —
3. a) Tolden	24,831,000 —		
b) Brændevinsafgiften	2,747,000 —		
c) Skibsafgift etc. ...	1,228,000 —		
Ialt Forbrugsafgifter	28,806,000 —	282,000 —	29,088,000 —
4. Omsætningsafgifter .	7,331,000 —	147,000 —	7,478,000 —
Indirekte Skatter	36,137,000 —	429,000 —	36,566,000 —
Samtlige Skatter	45,468,000 —	25,766,000 —	71,234,000 —

Heraf fremgaar, at Kommuneskatterne ogsaa i den Henseende danne et ypperligt Supplement til Stats-skatterne, idet de Skatter, der ikke stige synderligt i den ene Gruppe, stige saa meget desto stærkere i den anden, hvorved samtlige direkte Skatter stige omtrent ligesaa stærkt som de indirekte, saa at Beløbene følgelig vedblive at være omtrent lige store. Fremgangen i de enkelte Skatter fremgaar tydeligst af følgende Sammenstilling:

Fremgang i:	Staten.	Kommunerne.	Ialt.
1. Personlige Skatter ..	÷ 4,000 Kr.	3,869,000 Kr.	3,865,000 Kr.
2. a) Hartkornsskatter..	÷ 2,000 —	2,450,000 —	2,448,000 —
b) Bygningsskatter ..	620,000 —	1,339,000 —	1,959,000 —
c) Næringsskat m. m.	30,000 —	605,000 —	635,000 —
Ialt Udbytteskatter	648,000 —	4,394,000 —	5,042,000 —
Direkte Skatter	644,000 —	8,263,000 —	8,907,000 —
3. a) Tolden	8,365,000 —		
b) Brændevinsafgiften	÷ 762,000 —		
c) Skibsafgift, etc. ...	403,000 —		
Ialt Forbrugsafgifter	8,006,000 —	126,000 —	8,132,000 —
4. Omsætningsafgifter..	1,969,000 —	53,000 —	2,022,000 —
Indirekte Skatter	9,975,000 —	179,000 —	10,154,000 —
Samtlige Skatter	10,619,000 —	8,442,000 —	19,061,061 —

Denne Sammenstilling af de enkelte Skatters Frem- eller Tilbagegang frembyder ikke ringe Interesse. De personlige Skatter (væsentlig Kommuneskatter) vare 1873—74 mindre end Omsætningsafgifterne (væsentlig Statsskatter), men ere i disse 11 Aar stegne saa stærkt, at de i 1884—85 ere blevne større end disse. Omvendt vare Forbrugsafgifterne (hovedsagenlig Statsskatter) i 1873—74 mindre end Udbytteskatterne (især Kommuneskatter), men ere stegne saa stærkt, at de i 1884—85 ere større end disse. — De indirekte Statsskatters stærke Stigning holdes altsaa i Ligevægt af de direkte kommunale Skatters Stigning, saa at de gensidig supplere hinanden. Selv om derfor de indirekte Skatter hvilede uforholdsmæssig haardt paa de Smaa i Samfundet, og deres stærke Stigning derved kunde fremkalde en Frygt for, at Skattebyrden efterhaanden væltedes over paa de Smaa, vilde dette modarbejdes derved, at de direkte Skatter, der utvivlsomt ramme de bedre stillede Samfundsklasser stærkest, stige i omtrent lige saa høj en Grad.

For nu at komme til Klarhed over, om Skatte-

beløbets Stigning svarer til Befolkningens Indtægters Fremgang, maa Skattebeløbet sættes i Forhold til den samlede Nationalindtægt før og nu.

Landets samlede Nationalindtægt angiver Prof. Falbe-Hansen i 1870 at være 500 Millioner Kr.*), hvilket paa en Befolkning paa 1,784,700 Individer er 280 Kr. pr. Individ. Antages efter Indkomstansættelserne i København 1870—80 at dømme, at Indtægten pr. Individ stiger med 1 pCt. aarlig, vil Nationalindtægten i 1873 være pr. Individ c. 290 Kr., og for en Befolkning paa c. 1,840,000 Individer ialt 540 Millioner Kr.

Til Beregning af Nationalindtægten i 1884—85 kan tjene, at Nationalformuen ifølge Prof. Falbe-Hansens Beregninger fra 1870—1884 er steget fra 4 Milliarder til 6³/₄ Milliard Kr.*), altsaa med over det halve; og Nationalindtægten kan da antages at være steget mindst med c. 50 pCt., altsaa fra 500 Mill. i 1870 (540 i 1873—74) til 750 Mill. Kr. i 1884—85. Hele Befolkningens Skattebyrde i Procent af Nationalindtægten bliver da:

	1873—74	1884—85
1. Personlige Skatter.....	0,9	1,1
2. a) Hartkornsskatter.....	3,0	2,5
b) Bygningsskatter.....	0,8	0,8
c) Næringsskatter m. m.....	0,1	0,2
Ialt Udbytteskatter	3,9	3,5
Direkte Skatter	4,8	4,6
3. a) Tolden.....	3,1	3,3
b) Brændevinsafgiften.....	0,6	0,4
c) Skibsafgiften og kommunale Forbrugsafg.	0,2	0,2
Ialt Forbrugsafgifter	3,9	3,9
4. Omsætningsafgifterne.....	1,0	1,0
Indirekte Skatter	4,9	4,9
Samtlige Skatter	9,7	9,5

*) »Danmarks Statistik« IV, 177, og »Nationaløk. Tidsskr.« XIII, 74.

***) »Nationaløkonomisk Tidsskrift« II, 425, og »Danmarks Statistik« I, 705.

Skattebyrden er altsaa væsentlig uforandret i Procent af den samlede Nationalindtægt.

De personlige Skatter, Næringsskatterne og Tolden ere efter dette stegne stærkere end Nationalindtægten; Hartkornsskatterne og Brændevinsafgiften aftagne i Forhold til Indtægten; de øvrige, nemlig Bygningsskatterne, Skibsafgiften og Omsætningsafgifterne, uforandrede. Resultatet bliver efter dette, at de indirekte Skatter ere uforandrede i Procent, medens de direkte Skatter ere gaaede en Ubetydelighed ned, alene paa Grund af Hartkornsskatternes forholdsvise Nedgang.

Det kunde nu have sin store Interesse at forsøge paa en Opgørelse af, hvorledes denne Udvikling har virket paa de forskellige Samfundsklasser, for derved at komme til en Bedømmelse af Skattesystemets Retfærdighed.

II.

Fordeling mellem bemidlede og ubemidlede.

Som en naturlig Grænse mellem bemidlede og ubemidlede frembyder sig den Grænse, Lovgivningsmagten drog ved Fastsættelsen af Minimum for den direkte Indkomstskat til Staten af 1870, nemlig 800 Kr., 700 Kr. og 600 Kr. som Minimum for Skatteindtægt henholdsvis for København, Købstæderne og Landdistrikterne, — en Grænse, der endnu gælder som Skatteminimum i den kommunale Indkomstskat i København.

Mod denne Grænse kunde man muligvis indvende, at den maaske nok er statistisk bekvem, idet man netop har statistiske Oplysninger ved denne, men at man derved deler Samfundet i to Grupper, hvoraf den ene netop er særlig begunstiget af Staten og Kommunerne ved at være fritaget for personlige Skatter og delvis for Udbytteskatter, saa at man paa Forhaand kan sige sig selv, at dens Skattebyrde maa være mindre end den økonomisk bedre stillede Gruppens, som jo ikke nyder disse særlige Begunstigelser. Men netop fordi det offentlige har stillet denne Gruppe paa en særlig Plads i Skattesystemet, kan det jo have sin Interesse at se, hvor langt denne Begunstigelse rækker, hvor stor Betydning for de ubemidlede

denne Fritagelse for flere direkte Skatter har, om Begunstigelsen er tilstrækkelig eller bør være endnu større, alt efter den virkelige Skatteevne, man tiltror denne Gruppe.

For at finde et Udtryk for Skatteevnen, kan man foreløbigt gaa ud fra, at Nettoindtægten udtrykker Evnen, og til atter at finde denne, kan tjene Prof. Scharlings Beregninger*) paa Basis af Skatte-Ansættelserne ved Indkomstskatten til Staten af 1870, ifølge hvilke Beregninger der faldt:

paa Skatteyderne	251,616,000 Kr.**)
— de skattefrie	122,786,000 —
Ialt 374,402,000 Kr.	

Størrelsen af disse Grupper fremgaar af, at der fandtes

blandt Skatteyderne: 139,584 Familjer og enkeltlevende Personer, og
 — de skattefrie: 230,889 Familjer og 50,360 enkeltlevende Personer;

saa at den valgte Grænse ogsaa af den Grund har sin Interesse, at de skattefrie udgøre ikke mindre end to Tredjedele af hele Nationen, altsaa det langt overvejende Flertal.

Om Resultaterne af Prof. Scharlings Beregninger over Nationalindtægtens Fordeling, udtaler Forfatteren, at de nævnte Tal maa anses for at være — tildels ikke lidet — for lave, hvilket ogsaa kan udledes deraf, at der i 1871—80 opsparedes i Danmark ikke mindre end aarlig 12 pCt. af denne Sum, naar sammenlægges Indlaan i Banker og Sparekasser, de paa Folio eller Konto-Kurant indsatte samt de i offentlige Papirer anbragte Midler***), tilmed da Opsparingen naturligvis mest maa skyldes de bemidlede.

Det er derfor hævet over enhver Tvivl, at Hovedsummen (374,4 Mill. Kr.) er — tildels ikke lidet — for lav. Men hvad der her alene har Interesse, er

*) Se »Danmarks Statistik« I, 780.

**) Heri indbefattet de 10,468,000 Kr., der omtales i Artiklen Side 780.

***) »Danmarks Statistik« I, 747.

Forholdet mellem de forskellige Grupper, idet det af Beregningerne fremgaar, at en Tredjedel af Nationalindtægten (nærmere 32,8 pCt.) falder paa de ubemidlede, saaledes at efter de ovenfor anførte Tal, vil i 1873—74: 180 Mill. Kr., i 1884—85: 250 Mill. Kr. falde paa disse, og altsaa henholdsvis 360 og 500 Mill. Kr. falde paa de bemidlede, forudsat at Forholdet ikke er forrykket med Udviklingen.

Betragter man da først de indirekte Skatters Fordeling, har med Hensyn til Tolden Professor Falbe-Hansen foretaget en Undersøgelse for 1873—74 (hvorfor dette Tidspunkt er valgt til at begynde med)*).

Forfatteren udsondrer af hele Toldbeløbet for 1873—74 (ialt 16,466.000 Kr.) først det Beløb, der falder paa de egentlige Produktionsartikler, nemlig visse Arter Tømmer og Træ, Metaller og Metalvarer, Glasvarer, nogle Jord- og Lervarer, visse Manufakturvarer, Halvdelen af Stenkul samt Farvestoffer, tilsammen 2,432,000 Kr., om hvilke det »for en Betragtning a priori synes naturligst at antage, at Beløbet fordeler sig nogenlunde jævnt over Befolkningens samlede Forbrug, altsaa nogenlunde ligeligt i Forhold til Indkomsten«.

Dernæst udsondres Tolden paa umiddelbare Luxusartikler, nemlig visse Manufakturvarer, nogle Drikkevarer, Cigarer, Oliven-Olie, nogle Frugter og Krydrier, tilsammen til et Beløb af 3,041,000 Kr., hvilke i Egenskab af Luxusartikler »for den overvejende Del forbruges af de mere velhavende«, og »da disse i Antal ere saa overordentlig faatallige i Sammenligning med Befolkningens Masse, navnlig Arbejderbefolkningen og Tyendeklassen, bliver det Beløb, som tilfalder hver enkelt af de mere velhavende Familjer, forholdsvis stort.«

For det tredje udsondres Tolden paa 8 almindelige Husholdningsartikler, nemlig Kaffe, Cikorie,

*) »Nationaløk. Tidsskr.« XIII, 73—96, og »Danmarks Statistik« IV. 324—33.

The, Sukker, Petroleum, Kul (i Husholdninger), Salt og Tobak, tilsammen ialt 7,520,000 Kr. For at finde, hvorledes Forbruget af disse Varer fordeler sig, havde Prof. Falbe-Hansen i længere Tid indsamlet Husholdningsregnskaber for 4 Samfundsgrupper, nemlig Middelstanden i Byerne (Handlende, Embedsmænd etc.), Middelstanden paa Landet (navnlig de mindre Gaardmænd), Arbejderklassen i Byerne (inkl. ligestillede, som Underofficerer) og endelig Arbejderklassen paa Landet (med ingen eller liden Jord). Resultatet af disse Husholdningsregnskabers Bearbejdelse er, at en Familje paa 5 Personer af de nævnte 8 Husholdningsartikler dengang aarlig gennemsnitlig betalte i Told:

Middelklassen	{ i Byerne 44,72 Kr.
	{ paa Landet 22,28 Kr.
Arbejderklassen	{ i Byerne 23,88 Kr.
	{ paa Landet 8,04 Kr.

Af de enkelte af disse Varer maatte Salt og Kaffe antages at forbruges mest ensartet af alle, altsaa med forholdsvis størst Udgift for de ubemidlede. Tobaksforbruget var vel ogsaa temmelig ensartet i Kvantitet, men her kom de forskellige Grader af Kvalitet stærkere frem. Derimod gradueredes Sukkerforbruget ret godt efter Velstanden og Skatteevnen.

Vilde man forsøge en Beregning med Benyttelse af de af Prof. Falbe-Hansen opgivne Data for Husholdningsartiklerne, kunde man multiplicere Antallet af ubemidlede Familjer med disses Toldydelse pr. Familje, og fradrage dette Beløb fra de 7,520,000 Kr., Resten falder da paa Middelstanden og de mere velhavende Klasser.

Ifølge Professor W. Scharlings Afhandling om »Nationalindkomst og Arbejdsløn«*) var der i 1870 i København og Købstæderne 52,080 Familjer og 35,554 enkeltlevende Personer, der vare fritagne for Indkomstskatten til Staten af 1870, og paa Landet 178,809 Familjer og 14,806 enkeltlevende. Reduceres de enkeltlevende til Familjer paa 5 Personer og tages endvidere Hensyn til Folkemængdens Stigning, faar man:

*) »Danmarks Statistik« I, 780.

i Byerne ca. 61,000 Familjer med en Toldydelse af 23,88 Kr. pr. Familie giver ialt: ca. 1,456,000 Kr.; paa Landet ca. 187,000 Familjer med en Toldydelse af 8,04 Kr. pr. Familie giver ialt: ca. 1,503,000 Kr.

Tilsammen bliver efter dette de ubemidlede Toldydelse paa de 8 Husholdningsartikler 2,959,000 Kr., og paa de øvrige Samfundsklasser falder altsaa dels de resterende 4,561,000 Kr., dels Tolden paa Luxusartiklerne: 3,041,000 Kr., tilsammen 7,602,000 Kr. Følgelig skulde Procenterne ifølge ovennævnte Fordeling af Nationalindtægten i 1873—74 blive paa Husholdnings- og Luxusartiklerne tilsammen for de bemidlede 2,1 pCt. for de ubemidlede 1,6 pCt.

Dette Resultat stemmer i alt væsentligt med et Resultat, som Dr. Th. Sørensen, Hobro, er kommet til ad en anden Vej*), idet han for hver enkelt Familie, der tilstillede ham et Husholdningsregnskab, tillige fik opgivet dens Aarsindtægt, og saaledes for hver Familie kunde udregne Toldydelsen i pCt. af denne. Af disse Beregninger fremgik det, at for Arbejderklassen (Haandværkssvende og Arbejds mænd) i en mindre Provinsby svarede hyppigst 1,8 pCt., for Markarbejdere med og uden Jord i jyske Landsogne hyppigst 1,5 pCt. i Told af Kaffe, Cikorie, The, Sukker, Petroleum og Salt. At disse to Resultater, der ere fremkomne af delvis forskellige, og i hvert Fald selvstændige Undersøgelser, stemme saa nøje overens, kan vel kun betragtes som en gensidig Bekræftelse.

Foruden de ovennævnte Beløb for Tolden i 1873—74 paa 1) Produktionsartikler, 2) Luxusartikler, og 3) Husholdningsartikler, falder der endnu et Beløb af 3,473,000 Kr. paa forskellige andre Varer, deriblandt nogle Manufakturvarer, som ikke ovenfor ere udsøndrede. Af disse brugte dengang Arbejderklassen for største Delen Varer fabrikerede her i Landet, som altsaa ikke fortoldes; og selv om Tyendeklassen saavel i By som paa Landet vel dengang ligesom nu brugte forholdsvis meget af indførte Manufakturvarer, »og muligen herved kommer til i Forhold til dens Indkomst at betale mere i Told af Manufakturvarer, end de andre Samfundsklasser, opvejes dette vistnok fuldstændig derved, at dette er saa godt som det eneste Bidrag, Tjenestefolk yde til Staten, da jo den Toldafgift, der er lagt

*) »Nationaløkonomisk Tidsskrift« 1886, Side 5—6.

paa deres øvrige Forbrug, maa antages ikke at falde dem selv, men deres Husbonde til Byrde^{*)}).

Samler man alle disse Betragtninger under et, vil man altsaa være berettiget til at antage som sandsynligt:

1) at Luxus- og Husholdningsartiklernes Toldbeløb falder med c. 2,1 og 1,6 pCt. af Indtægterne, henholdsvis for bemidlede og ubemidlede,

2) at alle de øvrige Toldbeløb, ialt 5,905,000 Kr. fordele sig nogenlunde ligeligt i Forhold til Indkomsterne, hvilket for hele Nationen med en Nationalindtægt paa 540 Millioner Kr., altsaa bliver 1,1 pCt., — saa at hele Toldbeløbet i 1873—74 efter dette kan antages sandsynligvis at falde med ca. 3,2 og 2,7 pCt. henholdsvis paa bemidlede og ubemidlede, altsaa med omtrent $\frac{1}{2}$ pCt. af Indtægten mere paa de bemidlede end paa de ubemidlede.

Selv om dette ikke maa opfattes som andet end et sandsynligt Resultat, forekommer det mig dog, at der er meget, der taler for, at det i Hovedtrækkene gaar i den rigtige Retning, saa at man her har et saa korrekt Billede af Toldens Fordeling mellem Befolkningen over og under den valgte Grænse, som det tilstedeværende Materiale tillader.

b) Den næststørste Forbrugsafgift efter Tolden er Brændevinsafgiften, i 1873—74 ialt 3,509,000 Kr. At denne hviler stærkest paa de ubemidlede, er der ingen Tvivl om; men i hvilket Forhold kan ikke afgøres, førend man fik samlet et lignende Gennemsnit af Husholdningsskemaer, som ovenfor omtaltes ved Tolden paa de 8 Husholdningsartikler.

Kun skal bemærkes, at i de Tilfælde, hvor Husbonden betaler Arbejderen og Tyendet Løn in natura som Kost, eller i hvert Fald yder ham Brændevin, dér maa Skattebyrden vistnok i Praxis antages at falde paa Husbonden (jfr. ovenfor Told af Tyendets Forbrug af andre Varer end Manufakturvarer), idet »den Forstyrrelse af den naturlige økonomiske Ligevægt, der fremkommer derved, at Arbejdsgiveren udreder Tolden (Brændevinsafgiften), er for lille til, at den kan være i Stand til at overvinde den Gnidningsmodstand,

*) Falbe-Hansen i »Danmarks Statistik« IV, 332, Aum.

der altid med saa stor Kraft modsætter sig Forandringer i Arbejdernes Lønningsforhold og Levemaade*).

I Forhold til hele Nationalindtægten var i 1873—74 hele Nationens Ydelse til Staten gennem Brændevinsafgiften lidt over $\frac{1}{2}$ pCt. (nemlig 0,6 pCt.) af den samlede Nationalindtægt.

c) Af de øvrige Forbrugsafgifter o: Skibsafgiften, Pakhusleje, Handelsrejsendes Afgift m. m., er den væsentligste Position: Skibsafgiften paa Kul. Efter Prof. Falbe-Hansens Husholdningsskemaer synes Kulforbruget at fordele sig ret vel i Forhold til Indtægten**); de øvrige Beløb af disse Afgifter ere altfor ubetydelige til at de kunne have nogensomhelst Betydning i denne Sammenstilling. Skibsafgiften udgjorde kun $\frac{1}{5}$ pCt. af hele Nationalindtægten.

At Tolden i 1873—74 syntes at hvile noget stærkere paa de bemidlede end paa de ubemidlede, omvendt Brændevinsafgiften stærkest paa disse, ere altsaa to Momenter, der modvirke hinanden, saa at Forbrugsafgifterne tagne under et sandsynligvis stode i et nogenlunde ligeligt Forhold til Indtægterne. I Forhold til hele Nationalindtægten udgjorde samtlige Forbrugsafgifter i 1873—74: 3,9 pCt., der altsaa i det væsentlige kan antages at gælde baade bemidlede og ubemidlede.

Selv om imidlertid et nøjagtigere Materiale vilde føre til, at Forbrugsafgifterne (altsaa især Tolden og Brændevinsafgiften tagne sammen), hvilede uforholdsmæssig haardt paa de ubemidlede, modvirkedes dette dog dels af Omsætningsafgifternes, dels af de direkte Skatters Fordeling.

Omsætningsafgifterne, o: Arveafgiften, Overdragelsesafgiften af faste Ejendomme, Stempelafgiften og Sportlerne udgjorde tilsammen i 1873—74: 5,362,000 Kr. Om disse udtaler Prof. Falbe-Hansen, at »flere af de til indirekte Afgifter henførte Skatter kun i ringe Grad ramme de ubemidlede, f. Ex. de fleste Stempelafgifter, Sportler og tildels Arveafgifter***) . . . »det kan vistnok siges, at den egentlige Arbejderklasse saa

*) Falbe-Hansen, »Danmarks Statistik« IV, 329 og 332. Anm.

***) Samme Sted 327.

***) »Skattebyrden i Danmark«, »Nationaløkonomisk Tidsskrift« XIII, 92.

godt som intet udreder i Stempelafgift*). Ser man alene paa Arve- og Overdragelsesafgiften, skulde det jo nærmest være Husmænd med og uden Jord, der her skulde tage en større Del af disse. Men samtlige Selvejerhuse og Arvefæstehuse (under 1 Td. Hartk.) havde i 1873 kun et samlet Hartkorn af 31,840 Tdr. (incl. Bornholms Hartkorn reduceret til almindeligt Hartkorn), til en beregnet Værdi af 146 Mill. Kr., og de jordløse Selvejer- og Arvefæstehuses beregnede Værdi blev kun 8 Mill. Kr., altsaa Husmændenes samlede faste Ejendommens Værdi 154 Mill. Kr., medens hele Landets faste Kapital**) var 2,920 Mill. Kr., hin kun 5 à 6 pCt. af denne. For Fæste- og Arvefæstestederes Overgang til nye Fæstere ophævedes Overdragelsesafgiften ved Loven af 19. Febr. 1861, saa at man altsaa her (i Lighed med Indkomstskatterne) har stillet de Smaa i Samfundet udenfor en Del af denne Beskatning (som Modvægt mod Forbrugs-skatte).

Men naar Forbrugsafgifterne i 1873—74 fordelte sig nogenlunde i Forhold til Indtægten, medens Omsætningsafgifterne afgjort ramte de ubemidlede i mindre Grad i Forhold til deres Indtægt, end de bemidlede, syntes altsaa samtlige indirekte Skatter at hvile noget lettere paa de ubemidlede end paa de bemidlede. Da Forbrugsafgifterne udgjorde 3,9 pCt. af hele Nationalindtægten, Omsætningsafgifterne 1,0 pCt., men disse væsentligst faldt paa de bemidlede, maa man altsaa kunne antage, at de bemidlede sandsynligvis betalte mindst ca. 5 pCt. af deres Indtægt i samtlige indirekte Skatter, medens de ubemidlede kun naaede til noget over ca. 4 pCt. af deres Indtægt.

Gaar man dernæst over til at betragte de direkte Skatters Fordeling i 1873—74, vil naturligvis her de særlige Fritagelser, Staten og Kommuen har tilstaaet de Smaa i Samfundet, i høj Grad paavirke Resultatet.

*) »Danmarks Statistik« IV, 287.

**) »Nationaløk. Tidsskrift« II, 393, 404 og 415.

1) Af personlige Skatter haves:

a) Statens Rangskat, hvis Størrelse imidlertid er saa forsvindende, at den ingensomhelst Indflydelse har.

b) Københavns Indkomstskat har sat Skatteminimum ved 800 Kr., altsaa ved den Grænse, her er valgt.

c) Formue- og Lejlighedsskatten i Provinserne opkræves nogle Steder af Arbejdsmænd og Tyende, der maatte henregnes til Personer med under 700 og 600 Kr. aarlig Indtægt henholdsvis i Købstæderne og paa Landet. Men de Beløb, man nogle Steder opkræver af disse, ere saa smaa, at de ikke kunne have stor Betydning i denne Sammenstilling.

At de personlige Skatter altsaa kun aldeles forsvindende faldt de ubemidlede til Byrde, turde være temmelig klart; i Procent af de bemidledes Indtægt udgjorde de i 1873—74 1,3 pCt.

2) Af Udbytteskatterne indbragte Hartkornsskatterne det største Beløb.

a) Af Statens Hartkornsskatter i 1873: 6,723,000 Kr., faldt paa Selvejerhusmænds Hartkorn et Beløb af 555,000 Kr., idet disses Hartkorn var 31,840 Tdr., og af hver Td. Hartkorn ydes 8 Rdl. 68 Sk. i Statsskat. Af Kommunens Hartkornsskatter (9,608,000 Kr.) kan et Beløb af 675,000 Kr. antages at falde paa Husmænd med Jord, idet disses Hartkorns Værdi i 1873 var 146 Mill. Kr., det er ca. 7 pCt. af hele Landets Hartkorns Værdi: 2,122 Millioner Kroner*). Tilsammen vil efter dette samtlige Hartkornsskatter fordeles i følgende Forhold:

	Bemidlede.	Ubemidlede.
Af Statens Hartkornsskatter.....	6,168,000 Kr.	555,000 Kr.
— Kommunernes —	8,933,000 —	675,000 —
	Ialt 15,101,000 —	1,230,000 —
I Procent af Indtægten.....	4,2 %	0,7 %

De personlige Skatter og Hartkornsskatterne faldt altsaa med ialt ca. 5½ og henimod 1 pCt. henholdsvis paa bemidlede og ubemidlede.

*) »Nationaløk. Tidsskr.« II, 406.

b) Af Bygningsskatterne maa skelnes mellem flere:

α) Statens Bygningsskat i Byerne svares ikke af Huse under 700 Rdl.s Værdi, eller Lejligheder under 80 Kv.-Alen i København, og 100 Kv.-Alen for Købstæderne ifølge Lov af 16. April 1873, ligesom »billige Arbejderboliger« og »Friboliger for værdige Trængende« af Regeringen kunne fritages for Skatten. Hvis denne Skattefrihed virkelig kommer Lejerne tilgode, vil Fritagelsen paa det allernærmeste omfatte de Lag af Samfundet, der ikke betale personlige Skatter, og som her bestandig benævnes »ubemidlede«, thi de skatteydendes Antal i København vare 1880: 27,232, medens Antallet af Husstande, der boede i Lejligheder paa mere end 2 Værelser var 24,979*); og da »Skatteyderne« omfatte baade Husstande og enkeltlevende Personer, der kunne logere hos andre, synes Antallet af skattepligtige Husstande paa det nærmeste lig Antallet af Husstande, der bo i Lejligheder paa mere end 2 Værelser; og som Regel er jo Lejligheder paa 2 Værelser eller derunder under 80 Kv.-Alen, altsaa frie for Skat.

Hvis altsaa Skattefriheden virkelig kom Lejerne til gode, vilde der være en stor Sandsynlighed for, at Skatten kun blev betalt af de Beboere, der betalte Indkomstskat til Københavns Kommune. I modsat Fald vilde Bygningsskatten virke som en Forbrugsafgift i Lighed med Tolden og Brændevinsafgiften, saaledes at den gennem Huslejen blev overvæltet paa Brugerne af Husrum σ : Lejerne. Det beroede da atter paa, i hvilket Forhold de ubemidlede Lejere gennem deres Husleje kom til at deltage i Skatten (jfr. nedenfor).

β) For Statsbygningsskatten paa Landet er Fritagelsen ifølge Loven af 16. April 1873 sat til at gælde Lejligheder paa 120 Kv.-Alen eller derunder samt Huse til en Værdi af 500 Rdl., saa at Skattefriheden utvivlsomt kommer de jordløse Selvejerhusmænd tilgode, medens for Fæstehusmændene lignende Betragtninger kunde gøres gældende, som ved Lejere af Husrum i Byerne.

γ) Ved »Arealsskatten« til Københavns Kommune er Fritagelsen for Skat ifølge Loven af 16. Febr. 1866

*) Tabelværk til Københavns Statistik Nr. 6, XXIX.

sat til at gælde Lejligheder paa 64 Kv.-Alen eller derunder.

δ) Ved »Grundskatten« til Københavns Kommune og ved de kommunale Bygningsskatter i Provinskøbstæderne findes ingen saadan Grænse.

Endelig: en kommunal Bygningsskat paa Landet mangler som bekendt.

Selv om nu de omtalte Bygningsskatter gennem Huslejen kunne antages at overvælttes paa Lejerne, maa det dog erindres, at for den Del af Skatten, der er Skat paa »Jordrenten«, s: Beliggenhedens Monopolværdi, f. Ex. for København i den indre Del af Byen, maa Skatten antages at blive liggende paa Ejerne som en Skat paa Monopolet, Grunden, og som en Art Prioritet paahvile Ejendommen*), saa at det kun bliver den øvrige Del af Skatten, der alene kan være Tale om at overvælte. For Provinskøbstædernes Vedkommende har Kommunalbestyrelserne det i deres Magt at afgøre, om Bygningsskatterne skulle hvile paa Lejerne som en Forbrugsafgift (nemlig ved ikke at klassificere Grundene efter Beliggenhed), eller om de komme til at hvile dels paa Lejerne, dels paa Ejerne (ved nemlig at klassificere efter »Strøg«). Da det ifølge Loven af 11. Febr. 1863 ikke er tilladt Kommunalbestyrelserne at klassificere begge Skatterne (»Grundskatten« og »Husskatten«), vil følgelig mindst en af disse være en Forbrugsafgift.

Selv om Fritagelserne for Skat for smaa Lejligheder slet ikke kom til at virke, vilde altsaa dog en Del af Skatterne blive liggende paa Ejerne som Skat paa Monopolværdierne og ikke blive de ubemidlede til Byrde; selv i allerugunstigste Tilfælde vilde Bygningsskatterne ikke kunne antages at ramme de ubemidlede haardere i Forhold til deres Indtægter, end de bemidlede.

Ved samtlige direkte Skatter finder altsaa et lignende Forhold Sted som ved de indirekte. Medens Forbrugsafgifterne sandsynligvis fordeltes nogenlunde ligeligt efter Indtægterne, faldt Omsætningsafgifterne væsentligst de bemidlede til Byrde. Af de direkte Skatter ramte de personlige Skatter og Hartkornsskatterne væsentligst de bemidlede, medens omvendt Bygningsskatterne i hvert Fald del-

*) Jfr. Prof. Falbe-Hansen: »Danmarks Statistik« V, 241.

vis kunne komme til at virke som Forbrugsafgifter, hvilket endelig ogsaa gjælder om Næringsafgifterne. Men medens Forbrugsafgifterne udgjorde det største Beløb af de indirekte Skatter, udgjorde Bygnings- og Næringsafgifterne kun omkring en Femtedel af de direkte Skatter.

Antages, som ovenfor beregnet, Hartkornsskatterne og de personlige Skatter tilsammen at falde med c. $5\frac{1}{2}$ pCt. paa de bemidlede, og henimod 1 pCt. paa ubemidlede, og Bygnings- og Næringsafgifterne i Forhold til den samlede Nationalindtægt kun udgøre 1 pCt., vil følgelig samtlige direkte Skatter kunne antages at falde med ca. $6\frac{1}{2}$ og ca. 2 pCt. af Indtægterne henholdsvis paa de bemidlede og de ubemidlede.

Samtlige direkte og indirekte Stats- og Kommuneskatter skulde altsaa i 1873—74 falde med følgende Procent af Indtægterne:

	Bemidlede.	Ubemidlede.
For de indirekte Skatter.....	ca. 5 pCt.	ca. 4 pCt.
- - direkte —	ca. $6\frac{1}{2}$ —	ca. 2 —
Ialt	ca. $11\frac{1}{2}$ pCt.	ca. 6 pCt.

De ubemidlede svarede altsaa i Skat halvt saa meget i Procent af deres Indtægt, som de bemidlede svarede i pCt. af deres. Hvis Skattefritenheden for Bygningsskatten for smaa Lejligheder fuldt ud kom Lejerne til gode, vilde de ubemidlede samlede Skatteprocent blive 1 pCt. mindre.

Selv om dette Resultat, at de ubemidlede i 1873—74 svarede halvt saa meget i Skat i Procent af Indtægten som de bemidlede, som ovenfor berørt kun udgives som et sandsynligt Forhold, forekommer det mig dog, at i det store Hele maa dette Resultat anses for saa korrekt, som man kan forlange med det gennemgaaende ufuldkomne statistiske Materiale, der foreligger for Øjeblikket, og at man maa kunne benytte det som et Udgangspunkt for Bedømmelsen af den Udvikling, der siden 1873—74 har fundet Sted.

Den af alle Skatterne, der er steget mest, er Tolden, der fra 1873—74 til 1884 er steget med $8\frac{1}{3}$ Million. Deler man Toldbeløbet for 1884—85 i de samme Grupper som ovenfor*), vil Stigningen i disse Grupper blive:

	1873—74	1884—85	Absolut Stigning.	Stigning i %
Luxusartikler	3,041,000 Kr.	2,684,000 Kr.	÷ 357,000 Kr.	÷12
Husholdningsartikl.	7,520,000 —	10,214,000 —	2,694,000 —	36
Øvrige Artikler	5,905,000 —	11,933,000 —	6,028,000 —	102
Ialt	16,466,000 —	24,831,000 —	8,365,000 —	51

Medens Tolden paa Luxusartiklerne er taget af, er Tolden paa Husholdningsartiklerne voxet i samme Forhold som Nationalindtægten (nemlig 39 pCt. i samme Tidsrum), medens Tolden paa de øvrige Artikler ere mere end fordoblet.

Stigningen i Tolden paa Husholdningsartiklerne skyldes væsentligst Sukker (der er steget med 849,000 Kr.), Olier (Petroleum), og Stenkul (der er mere end fordoblet), men da disse Artikler ikke falde særlig haardt paa de ubemidlede, og da Stigningen i Tolden paa Husholdningsartiklerne svarer til Nationalindtægten Stigning, synes det sandsynligt, at Fordelingen nu ogsaa svarer til Fordelingen dengang.

Da imidlertid Luxusartiklerne ere gaaede noget ned, og af de øvrige Artikler indførte Manufakturvarer utvivlsomt nu bruges i højere Grad af Arbejderklassen end før, særlig i Byerne, er der følgelig en Mulighed for, at samtlige Toldbeløb med Udviklingen stige noget stærkere for de ubemidlede end for de bemidlede.

Dette modarbejdes imidlertid af, at Brændevinsafgiften er taget af fra 3,509,000 Kr. til 2,747,000 Kr.,

*) Nemlig som Luxusartikler (af Manufakturvarer Pos. 146, 151—55 incl., 158—59 og Halvdelen af 147, 149 og 160 incl.; af Drikkevarer samtlige Positioner undtagen 34 Nr. 2 og Halvdelen af 36; endvidere Cigarer; Oliven-Olie; Frugter undtagen Pos. 66; og Kryderier undt.: Sennep, Sennepsfrø, Peber og Kommen (alt efter Opgørelsen i Tabelværket for 1884).

Og som Husholdningsartikler: Sukker, Olier (undt. Oliven), Tobak (undt. Cigarer), Halvdelen af Stenkul, endvidere Salt, The og Cikorie (alt for 1884).

altsaa aftaget med ikke mindre end 22 pCt.; og da endelig Skibsafgiften og Omsætningsafgifterne ikke ere stegne stærkere end Nationalindtægten, saa at samtlige indirekte Skatter udgøre 4,9 pCt. af hele Nationalindtægten i 1884—85 ligesom i 1873—74, er der altsaa en overvejende Sandsynlighed for, at de to modvirkende Momenter: Toldens mulig for stærke Stigning for de ubemidlede, og Brændevinsafgiftens Aftagen, holde hinanden i Ligevægt, saa at alle de indirekte Skatter kunne antages at fordele sig mellem de bemidlede og de ubemidlede i samme Forhold som i 1873—74.

Af de direkte Skatter ere de personlige Skatter steget stærkere end Nationalindtægten, men disse ramme jo kun i aldeles forsvindende Grad de Personer, vi her benævne ubemidlede. At Hartkornsskatterne ere gaaede betydeligt ned i Forhold til Nationalindtægten, nemlig fra 3 til $2\frac{1}{2}$ pCt. af denne, maa jo baade gælde Husmænd og større Jordbesiddere. Og da endelig baade Bygningsskatterne og Næringsafgifterne i 1884—85 udgøre den samme Procent af Nationalindtægten som i 1873—74, er sandsynligvis ogsaa de direkte Skatters Fordeling mellem bemidlede og ubemidlede nu den samme som dengang, saa at det for 1873—74 fundne sandsynlige Resultat, at de bemidlede betale dobbelt saa meget i Procent af deres Indtægt, som de ubemidlede betale af deres, maa anses for et i det væsentlige konstant Forhold.

Om dette sandsynlige Resultat er retfærdigt, beror selvfølgelig paa, hvad man forstaar ved retfærdigt. At man ikke kan beskatte efter Nettoindtægt, men fra denne først maa drage det fysiske Existensminimum, saa at der blot af det resterende — den frie Indtægt — betales det samme i Procent af alle, dette anerkender jo vort Skattesystem faktisk. Spørgsmaalet om Retfærdighed maa altsaa afhænge af, om det Beløb, der faktisk er fradraget i Egenskab af fysisk Existensminimum, er tilstrækkeligt, eller muligvis burde være større. Da Indtægten pr. Individ, ifølge ovenstaaende, for 1873—74 bliver 147 Kr. for de ube-

midlede, og 588 Kr. for de bemidlede, vil man ved en simpel algebraisk Ligning finde, at faktisk er paa det allernærmeste ca. 80 Kr. pr. Individ betragtet som fysisk Existensminimum, det er for en Familie paa 5 Individer: 400 Kr.*); om denne Sum er for lille eller ej, beror naturligvis paa et Skøn over, hvad »fysisk Existensminimum« vil sige, og af dette Skøn vil som sagt atter afhænge, om Forholdet er retfærdigt, med andre Ord, om: hvorvidt den Begunstigelse, det offentlige har vist de Smaa gennem Fritagelser for flere Skatter — er tilstrækkelig eller burde udvides. Mener man, at Fritagelsen burde være endnu større, vil det kun være ved Lettelser i de indirekte Skatter, at man kunde komme de ubemidlede imøde, da de jo alt ere fritagne for personlige Skatter, og Fritagelsen for Bygningsskat ovenfor er antaget ikke at komme Lejerne fuldtud tilgode, saa at det følger burde være Forbrugsafgiften, atter særlig Tolden, der maatte reformeres i den Retning, at den i højere Grad end nu blev en Skat paa Forbruget af Luxus-artikler (jfr. iøvrigt nedenfor Side 241).

III.

Fordeling mellem By og Land.

Da Bygningsskatterne væsentligst ramme Byerne, Hartkornsskatterne Landet, ligger der allerede deri et Moment, der gør det ønskeligt, at sondre By fra Land, i Stedet for som hidtil, at betragte dem under et. Fordelingen af de direkte Skatter fremgaar jo direkte af Regnskaberne, og efter disse faldt følgende Beløb paa de forskellige Arter af Kommuner, idet bestandig Handelspladsene betragtes som Byer**):

*) Fradrages dette Beløb fra alle Indtægter, store som smaa, betaler altsaa af det overskydende alle Samfundsklaaser gennemsnitlig $13\frac{1}{5}$ pCt. i samtlige Skatter.

**) Handelspladsernes Skatter vare 1884 efter statistisk Bureaus Opgivelser i Stat. Tabelv. E Nr. 1: Formue og Lejlighedsskat 410,000 Kr., Skatter paa faste Ejendomme 154,000 Kr. og Næringskatter 36,000 Kr. Ved Interpolation er for 1873—74 disse Skatter beregnet til: 240,000 Kr., 50,000 Kr. og 10,000 Kr.

Kommune-Skatter.	København	Provinskøbstæder, Handelspladser	Sognene	Amterne
1873—74				
1. Personlige Skatter ..	812,000 Kr.	1,931,000 Kr.	1,764,000 Kr.	»
2. Grundsk. .	1,836,000 -	421,000 -	5,630,000 -	3,978,000 Kr.
Næringsssk.	149,000 -	326,000 -	227,000 -	»
Dir. Kom.-Sk.	2,797,000 -	2,678,000 -	7,621,000 -	3,978,000 -
1884—85				
1. Pers. Sk. .	2,107,000 -	3,241,000 -	3,028,000 -	»
2. Grundsk. .	2,870,000 -	726,000 -	7,287,000 -	4,771,000 -
Næringsssk.	489,000 -	402,000 -	416,000 -	»
Dir. Kom.-Sk.	5,466,000 -	4,369,000 -	10,731,000 -	4,771,000 -

Af Statens direkte Skatter faldt ifølge Stats-Regnskaberne følgende Beløb paa de forskellige Arter af Kommuner (Ligningsskatten paa Købstæderne er bestandig udeladt):

Statsskatter	København	Provinskøbstæderne	Landet
1873—74			
Rangskatten	c. 16,000 Kr.	c. 16,000 Kr.	c. 32,000 Kr.
Gammel- og Landskat .	»	»	6,723,000 -
Bygningskat*)	699,000 -	655,000 -	444,000 -
Næringskat	c. 21,000 -	c. 31,000 -	c. 50,000 -
Direkte Statsskatter	736,000 -	702,000 -	7,249,000 -
1884—85			
Rangskatten	c. 15,000 Kr.	c. 15,000 Kr.	c. 30,000 Kr.
Gammel- og Landskat .	»	»	6,721,000 -
Bygningskat*)	985,000 -	822,000 -	611,000 -
Næringskat	23,000 -	41,000 -	68,000 -
Direkte Statsskatter	1,023,000 -	878,000 -	7,430,000 -

Samtlige direkte Skatter fordeler sig altsaa mellem By og Land ifølge Regnskaberne paa følgende Maade:

*) For Handelspladserne kan for Statsskatternes Vedkommende intet overføres fra Sogne- til Købstadkommuner, da Regnskaberne intet indeholde herom.

Stats- og Kommune-Skatter.	1873—74	1884—85	Stigning	
			absolut	i pCt.
Byerne.				
1. Alle personlige Skatter	2,775,000 Kr.	5,378,000 Kr.	2,603,000 Kr.	93,8
2. b) Bygningsskatter	3,611,000 -	5,403,000 -	1,792,000 -	49,6
c) Næringsskatter m. m.	527,000 -	955,000 -	428,000 -	81,2
Alle direkte Skatter	6,913,000 -	11,736,000 -	4,823,000 -	69,8
Landet.				
1) Alle pers. Sk. . .	1,796,000 -	3,058,000 -	1,262,000 -	70,3
2) a) Hartkornssk. .	16,331,000 -	18,779,000 -	2,448,000 -	15,0
b) Bygningssk. . .	444,000 -	611,000 -	167,000 -	37,6
c) Næringssk. m.	277,000 -	484,000 -	207,000 -	74,7
Alle direkte Skatter	18,848,000 -	22,932,000 -	4,084,000 -	21,7

Af ovenstaaende Tabel fremgaar da altsaa, at Byernes direkte Skatter stige i langt højere Grad end Landets; da imidlertid ogsaa Byerne udvikle sig hurtigere end Landet, maa denne Stigning ses i Forhold til Stigningen i Byernes Indtægter.

Holdes København for sig, Provinskøbstæderne og Handelspladserne for sig, har Stigningen været:

Stats- og Kommune-Skatter.	1873—74	1884—85	Stigning	
			absolut	i pCt.
København.				
1. Personlige Skatter	828,000 Kr.	2,122,000 Kr.	1,294,000 Kr.	156,3
2. b) Bygningssk. . .	2,535,000 -	3,855,000 -	1,320,000 -	52,1
c) Næringssk. . .	170,000 -	512,000 -	342,000 -	201,2
Alle direkte Skatter	3,533,000 -	6,489,000 -	2,956,000 -	83,7
Provinskøbstæderne og Handelspladserne.				
1. Personlige Skatter	1,947,000 -	3,256,000 -	1,309,000 -	67,2
2. b) Bygningssk. . .	1,076,000 -	1,548,000 -	472,000 -	43,9
c) Næringssk.	357,000 -	443,000 -	86,000 -	24,1
Alle direkte Skatter	3,380,000 -	5,247,000 -	1,867,000 -	55,3

Da den skattepligtige Indtægt for samtlige Skatteydere i København i 1873 var 60,10 Mill. Kr., i 1884 var 95,42, har der altsaa i disse 11 Aar fundet en Fremgang Sted af 58,8 pCt. Men da Københavns Skatter ere stegne med 83,7 pCt., er følgelig de direkte Skatter i København stegne langt stærkere end Skatteydernes samlede Indtægt; særlig gælder dette Indkomstskatten i København, der er steget næsten 3 Gange saa stærk som Indtægten, samt i endnu højere Grad Næringsskatterne, der ere stegne 3 à 4 Gange saa stærkt som Indtægten. Kun Bygningsskatten er steget i omtrent det samme Forhold som Indtægten, hvad der jo ogsaa er ganske naturligt, da denne ikke afhænger af Kommunalbestyrelsens Beslutninger, men af Byens naturlige Udvikling ved Opførelsen af nye Huse efterhaanden som Befolkningen forøges, saa at det er ganske naturligt, at ogsaa Bygningsskattens Stigning paa det nærmeste svarer til Indtægternes Stigning.

For Provinskøbstæderne og Handelspladserne gælde lignende Forhold; den personlige Skat (Formue- og Lejlighedsskatten), der her er den dominerende, er steget en halv Gang stærkere end Bygningsskatten, der kan antages ligesom i København at staa i Forhold til Indtægternes Stigning; saa at man maa være berettiget til at hævde, at Byernes direkte Skatter stige stærkere end Byernes Indtægter, begrundet i de personlige Skatters stærke Stigning, særlig i København.

Paa Landet derimod ere Hartkornsskatterne kun stegne med 15 pCt., og da disse ere de dominerende paa Landet, trykkes derved samtlige Landskatters Stigning ned til 21,7 pCt. Her kan Bygningsskatternes Stigning ganske sandt ikke ligefrem være et Udtryk for Indtægternes Stigning, da jo Statens Bygningsskat paa Landet kun svares af ikke-agerdyrkende Landbeboeres Huse, men ikke af de Bygninger, der benyttes i Landbruget (disse beskattes jo ved Hartkornsskatter), og en kommunal Bygningsskat paa Landet findes som bekendt ikke. Stats-Bygningsskattens Stigning paa Landet kan kun være et Udtryk for Fremgangen i de ikke-agerdyrkende Beboeres økonomiske Vilkaar.

Men som en Maalestok for Fremgangen i samtlige Landbeboeres Indtægter kan derimod tjene Assu-

rancesummen for samtlige Bygninger paa Landet. I 1873—74 og 1883—84 vare Bygningernes Assurance-summer:

	1873-74	1883-84	Assurance- summens Stigning i pCt.	Bygnings- skattens Stigning i pCt.	Alle direkte Skatters Stigning i pCt.
	Mill. Kr.	Mill. Kr.			
I København.....	248	391	57,7	52,1	83,7
I Provinskøbstæderne og Handelspladserne ...	229	361	57,6	43,9	55,3
Paa Landet	717	1082	50,9	37,6	21,7
	1194	1834	53,6	48,3	34,6

Assurancesummens Stigning i København (57,7 pCt.) svarer ganske til den skattepligtige Indtægts Stigning (58,8 pCt.). De direkte Skatter i København ere altsaa stegne betydelig stærkere, end Byen har udviklet sig, ikke blot naar man som Udtryk for Byens Udvikling tager den skattepligtige Indtægt, men ogsaa naar man som Udtryk benytter Assurance-summen for Bygninger.

For Provinskøbstæderne og Handelspladserne ere Skatterne stegne paa det nærmeste med samme Styrke som Bygningernes Assurance-sum, men stærkere end Bygningsskatterne.

Paa Landet endelig er samtlige Skatters Stigning langt mindre end Stigningen i samtlige Landbygningers Assurance-sum, og denne sidste skyldes ikke blot Bygninger, der ikke staa i Forbindelse med Landbruget; tværtimod »falder den langt overvejende Del af Assurance-summen . . . paa de til Landbruget hørende Bygninger*^{*)}. Og med Hensyn til disse »have Fremskridtene fuldelig holdt Skridt med den øvrige Fremgang i Landbruget. I de sidste 50 Aar ere de allerfleste af Landbrugsbygningerne blevne enten helt ombyggede fra nyt af eller saaledes forandrede og forbedrede, at de ikke ere til at genkende**^{*)}. »Til enkelte Tider var der lidt Standsen, men kun for kort efter at afløses af en saameget stærkere Fremgang. Assuranceværdien af Landbygningerne voxede fra 1860—70 med omtrent 18

^{*)} Falbe-Hansen: »Danmarks Statistik« II, 236.

^{**)} Sammesteds 233—34.

Mill. Kr. aarlig ... Endnu stærkere blev Fremgangen i Halvfjerdserne. Forandringen i Driftsmaaden, det større Kreaturhold, den bedre Pasning af Kreaturerne, som nu ansaas for rigtig, og de nye Mejerisystemer, der fandt saa almindelig Indgang, opfordrede til at opføre nye Bygninger, der passede til de nye og større Krav, og de gode Aar, der indtraf samtidig, gav forøgede Midler og forøget Kredit*).

Det maa derfor anses for godtgjort, at medens Byernes direkte Skatter voxe stærkere, end Byerne udvikle sig, voxe Landets direkte Skatter ikke saa stærkt som Landets Udvikling kræver.

Dette er et ganske naturligt og let forklarligt Forhold, thi det er en ganske naturlig Følge af de særlige Ejendommeligheder, der klæbe sig ved Byernes og Landets direkte Skatter.

Thi saalænge Matrikullen ikke reformeres (hvilket jo kræver et stort og kostbart Apparat sat i Scene med Bonitering etc.), vil Forandringer kun ske ved nye Jorders Inddragen eller ældre Jorders Udgaen**), men ikke fordi de engang matrikulerede Jorder stige i Værdi ved forbedret Driftsmaade, Grundforbedring, etc.***). Hartkornsskatterne ere ubevægelige, tunge. Og Bygningsskat paa Landbrugsbygninger findes slet ikke.

Den manglende kommunale Bygningsskat paa Landet skulde følgelig nærmest erstattes af Formue- og Lejlighedsskatten, men denne udgør jo kun omkring en Ottendedel af alle de direkte Landskatter, saa at den Stigning, der har fundet Sted i Formue- og Lejlighedsskatten paa Landet (og som svarer i pCt. til Stigningen i den samme Skat i Provinskøbstæderne og Handelspladserne). ikke har kunnet synderlig paavirke Stigningen paa samtlige direkte Landskatter, der saaledes kun ere stegne med 21,7 pCt. (Hartkornsskatterne kun med 15 pCt.), altsaa mindre end Fremgangen i Landets Indtægter.

Hvad dernæst Udviklingen i de indirekte Skatter angaar. skal først bemærkes, at for 1873—74 oplyser

*) Falbe Hansen: »Danmarks Statistik« II, 235.

**) Samme Værk IV, 224.

*** Som Exempel skal nævnes, at det drænedede Areal fra 1871—81 er voxet fra 363,500 til 921,800 Tdr. Land, altsaa med c. 160 pCt.

Prof. Falbe-Hansen*), at »Bybefolkningen især i København udreder en forholdsvis langt større Andel af Toldindtægterne end Landbefolkningen«, idet Øer, der ingen Købstæder have, betale langt mindre i Told- og Brændevinsafgift, end Øer med Byer paa; saaledes »betaltes i 1875 paa Samsø i Told- og Brændevinsafgift i Gennemsnit pr. Individ 6,31 Kr., medens Gennemsnittet for hele Landet var 13,16 Kr. pr. Individ, at altsaa Befolkningen paa Samsø, der er en ren Landbefolkning, ikke en Gang betalte halvt saa meget i Afgift pr. Individ, som der i Gennemsnit betaltes pr. Individ i hele Landet« . . . »Ser man dernæst hen til en Ø som Langeland, hvor der findes en ret betydelig By, da viser det sig ogsaa, at Forbruget og Toldafgifterne her ere betydeligt større pr. Individ end paa Samsø, nemlig 9,31 Kr. pr. Individ«.

Og desuden fremgik af Husholdningsskemaerne, at Middelklassen i Byerne i Told af de 8 ovenfornævnte Husholdningsartikler betalte dobbelt saa meget i Skat pr. Familie, som de tilsvarende Klasser paa Landet, og Arbejderklassen i Byerne pr. Familie næsten tre Gange saa meget som Arbejderklassen paa Landet, saa at det synes temmelig klart heraf at fremgaa, at Tolden i 1873—74 faldt stærkere paa Byerne end paa Landet.

Noget lignende synes at være Tilfældet med Brændevinsafgiftens Fordeling, idet København utvivlsomt tager en uforholdsmæssig stor Del af denne.

1) For det første fandtes der i Forhold til Folke­mængden i København alene dobbelt saa mange Udsalgssteder som i de øvrige Dele af Landet, og 3 Gange saa mange Beværtninger, nemlig for hver 100,000 Indbyggere**) i 1880:

	Udsalgssteder		Beværtninger.	Ialt.
	med Ret til Udsænkning.	uden Ret til samme.		
København.....	454	78	575	1107
Øerne (uden København)	224	28	162	414
Jylland.....	227	39	185	451
Hele Landet	252	40	221	513

*) D. S. IV, 330—331.

**) »Drikfældighedsforholdene i Danmark«, »Særtryk af Statistiske Meddelelser« 3die Række IV, Side 40.

Selv om en stor Del Landbeboere kan forudsættes at benytte den Adgang til Nydelse af Spiritus, som Provinskøbstæderne byde, maa det dog dels erindres, at her er Provinskøbstæderne og Landdistrikterne slaaede sammen, og kun København holdt særskilt, dels at for Københavns Vedkommende kan man vel nok antage, at Københavnerne selv tage Broderparten af det Kvantum Brændevin, her udbydes. Men selv om man ingen Vægt vil lægge herpaa, fremgaar det ogsaa af andre Data, at Brændevinsforbruget utvivlsomt er forholdsvis betydeligt større i Hovedstaden end i det øvrige Land, saaledes:

2) Ifølge det paa Indenrigsministeriets Foranledning indsamlede statistiske Materiale, der foreligger bearbejdet i »Oplysninger om Arbejdernes økonomiske Vilkaar« 1874, var det aarlige Gennemsnitsforbrug af Tobak og Brændevin tilsammen (se Side XVII—XVIII, 71, 73 og 75):

Gennemsnit af 20 Svendeforeningers Gennemsnitsforbrug	
i København.....	27 Rdl.
Do. af 36 Købstadkommuners Gennemsnitsforbrug.....	19½ -
Do. af 17 Amters Landkommuners Gennemsnitsforbrug.	12 -

og da Tobaksforbruget fordelte sig i nogenlunde samme Forhold (ifølge Prof. Falbe-Hansens Husholdnings-skemaer), angiver ovennævnte Data ogsaa nogenlunde Forholdet for Brændevinsforbruget alene; men forbrugte københavnske Arbejdere aarlig for 27 Rdl. Tobak og Brændevin, Landarbejdere kun for 12 Rdl., betale følgende hine mere i Skat i pCt. af Indtægten end disse, tilmed da i ovennævnte Landkommuner Handelspladserne jo ere indbefattede.

Men det samme Resultat kommer man (for Københavns Vedkommende) ogsaa til ved at betragte Virkningerne af Brændevinsforbruget:

3) Af 10,000 Ægteskaber opløstes i 1871—80 paa Grund af Drikfældighed*):

i København.....	7,8
paa Øerne (undtagen København).	1,6
i Jylland.....	2,2
Hele Landet.....	2,6

*) »Drikfældighedsforholdene i Danmark«, Særtryk af »Statistiske Meddelelser« 3die Række IV, Side 49.

4) Antallet af Personer, der i 1871—80 vare angrebne af Sygdom, hidrørende fra Nydelse af Spiritus, var*):

	Angrebne af		
	Drankergalskab.	Brændevins-sygdomme.	andre ved Spiritus foranl. Sygdomme.
i København	3,060	2,639	961
paa Øerne (uden København)	722	463	179
i Jylland	699	428	385
Hele Landet ...	4,481	3,530	1,525

5) Antallet af Personer, der i 1871—80 døde af saadanne Sygdomme, var**):

	Døde af		
	Drankergalskab.	Brændevins-sygdom.	andre ved Spiritus foranl. Sygdomme.
i København	411	151	48
paa Øerne (uden København)	184	74	27
i Jylland	104	84	49
Hele Landet ...	699	309	124

6) Endvidere var i 1871—80 Antallet af Personer, der var anholdte paa Grund af Drukkenskab eller vare berusede ved Anholdelsen***):

	Anholdte paa Grund af Drukkenskab.	Desuden berusede ved Anholdelsen.
i København	37,310	9,322
paa Øerne (uden København)	4,567	5,316
i Jylland	6,574	1,090
Hele Landet....	48,451	15,728

Alle disse Data pege i en og samme Retning, nemlig, at København i særlig høj Grad lide af Drikfældig-

*) »Drikfældighedsforholdene i Danmark«, Særtryk af »Statistiske Meddelelser« 3die Række IV, Side 88.

**) Samme Sted Side 89.

***) Samme Sted Side 126.

hed, følgelig bærer en uforholdsmæssig stor Del af Brændevinsafgiften.

Hvad Omsætningsafgifterne angaar, lægge de fleste Omsætningsafgifter, saasom Thinglæsnings-portler, Overdragelsesafigter, Stempelafgifter og Arveafgiften »uforholdsmæssig store Byrder paa Ejendommenes Omsætning«^{*)}. Men da dels Overdragelserne ske hyppigere i Byerne end paa Landet, dels Afgiften af Frd. 8. Febr. 1810 i Anledning af Fæste- og Arvefæstesteders Overgang til nye Fæstere ophævedes ved Lov af 19. Febr. 1861, vil Omsætningsafgifterne utvivlsomt ramme Byerne haardest i Forhold til Skatteevnen. Thi selv om det er de største faste Værdier, der findes paa Landet, følgelig de største Kapitaler, der omsættes paa Landet, er det dog klart, at i Forhold til disse Kapitaler (og altsaa ogsaa i Forhold til Indtægten af disse), vil den hyppigere Omsætning medføre større Skatteprocent. Det er jo ikke Fordelingen af det absolute Beløb af Omsætningsafgifterne, der her er Tale om, men Afgiften i Procent af Indtægterne; og i Forhold til denne vil Skatten blive størst dér, hvor Indtægtskilden hyppigst omsættes. — Jfr. iøvrigt Prof. Falbe-Hansens Bemærkning^{**}): »Nogle Værdier komme hyppigere ind i Omsætningen end andre; de rammes altsaa hyppigere; Bybefolkningen rammes haardere end Landbefolkningen«.

Selv om nu Udviklingen gaar i den Retning, at Landbefolkningen mere og mere moderniseres, at den bruger mere og mere af indførte toldpligtige Varer, maa det dog tillige tages med i Betragtning, at Arbejderstanden i Byerne ogsaa mere og mere »moderniseres«, bruger mere og mere af toldpligtige i Stedet for af hjemmegjorte Varer, saa at Forbrugsafgifternes Stigning baade rammer Byerne og Landet. I hvilket Forhold hver af disse tage Del i Forbrugsafgifternes Stigning, kan ikke afgøres, saalænge der ikke foreligger et lignende (helst mere detaljeret) statistisk Grundlag som for 1873—74. Kun saa meget maa staa klart, at Stigningen i de direkte Skatter i Byerne er saa stærk, at Sandsynligheden er for, at denne næppe ganske kan neutraliseres af en modsat Udvikling

*) »Danmarks Statistik« IV, 295.

***) Forelæsninger over Finansvidenskaben Side 231.

i de indirekte Skatter, saa at altsaa samtlige Skatters Udvikling bliver i Disfavør af Byerne.

Men i hvert Tilfælde er det hævet over enhver Tvivl, at da Bygningsskatterne ere forsvindende paa Landet, men stærkt fremtrædende i Byerne, vil følgelig — ifald (som ovenfor antaget) Fritagelsen for Bygningsskat paa smaa Lejligheder ikke fuldt ud kommer Lejerne tilgode — den ubemidlede Bybefolkning være stærkere beskattet end den ubemidlede Landbefolkning, idet hine delvis rammes, disse gaa fri for (eller i hvert Fald bære en aldeles forsvindende Del af) Bygningsskatterne. Og dette Misforhold vil selvfølgelig yderligere forøges, ved at Byarbejdernes Forbrug af toldpligtige Varer utvivlsomt tiltager langt stærkere end Landarbejdernes. Disse Misforhold fører altsaa med sig, at Byarbejderne i alle Tilfælde have Krav paa Skattelettelser paa Forbrugsafgifternes Omraade, — medmindre man vil foretrække med Dr. Th. Sørensen at lade Statskassen være deres Sparekasse, hvoraf der vel ikke sker direkte Udbetalinger, men Tilskud til almennyttige Institutioner, saasom Sygekasser, Forsikringskasser og deslige.

Det er ovenfor oftere betonet, at Resultaterne for flere Skatters Vedkommende kun maa betragtes som sandsynlige Resultater, der, selv om jeg er overbevist om, at de i Hovedtrækkene gaa i den rigtige Retning, dog kræve et bredere statistisk Grundlag, end der for Øjeblikket foreligger, for at kunne gøre Krav paa ubetinget Gyldighed, særlig for Forbrugsafgifternes Vedkommende. De direkte Skatters Fordeling mellem bemidlede og ubemidlede frembyder nemlig ikke synderlige Vanskeligheder (naar Bygningsskatten undtages, der jo kan virke som en Forbrugsskat). Og de direkte Skatters Fordeling mellem By og Land fremgaar jo ligefrem af de officielle Regnskaber, saa at der her ingen Tvivl kan opstaa. Men de indirekte Skatters Fordeling mellem bemidlede og ubemidlede, og maaske endnu mere mellem By og Land, kan kun angives med større og mindre Sandsynlighed, saalænge der ikke foreligger et udførligere Materiale, end

der for Tiden gør. Vil man da søge at komme Opgavens Løsning endnu nærmere, maa Vejen være den, at indsamle et omfattende Materiale over de toldpligtige Varers Forbrug, i Lighed med Professor Falbe-Hansens Indsamling af Husholdningsskemaer for Begyndelsen af 70erne, og Dr. Th. Sørensens Indsamling af Skemaer for Begyndelsen af 80erne, samt Indenrigsministeriets Udsendelse af Skemaer ifølge Cirkulære af 11. Oktober 1872.

Der er ingen Tvivl om, at det netop nu — da Toldspørgsmaalet er brændende — vilde være af overordentlig Betydning, om det offentlige vilde foretage et lignende Skridt som ved Cirkulæret af 11. Oktober 1872, thi dels vil det offentlige altid have langt større Midler til at indsamle et omfattende Materiale af den Slags, end private, dels har det offentlige langt større Chance for at faa mange og ordentligt udfyldte Skemaer sendt tilbage, end private, — (og der skal mange og gode Skemaer til for at Gennemsnittene virkelig kunne blive typiske). — Give de kommunale og andre Avtoriteter ikke ordentligt udfyldte Skemaer, har Ministeriet det jo i sin Magt at sende vedkommende Avtoritet Skemaet tilbage med Paalæg om at være Instruxen efterrettelig; det kunne private ikke. Og endelig er det jo væsentligst Lovgivningsmagten, der er interesseret i at faa Forbrugsafgifternes, særlig Toldens og Brændevinsafgiftens Fordeling konstateret paa en Maade, der kan danne Grundlaget for Told- og Brændevinsspørgsmaalets endelige Løsning, men saa er det jo ogsaa det naturligste, om Lovgivningsmagten (eller Regeringen som Del af denne) selv tager Sagen i sin Haand paa lignende Maade som ved Cirkulæret af 11. Oktober 1872.

Dengang udsendte Indenrigsministeriet nemlig Skemaer over hele Landet, dels til (A) Fabrikanter, større Landejendomsbesiddere, mindre Haandværkere og Professionister, Svendeforeninger, Arbejdere og lignende private Personer og Institutioner, dels (B og C) til samtlige Sogne- og Byraad, Præsterne og lignende under det offentlige staaende Personer og Institutioner, som kunne antages at være i Stand til at give de forlangte Oplysninger.

Oplysningerne omfattede imidlertid kun Arbejderne og berørte kun i meget ringe Grad Beskatningsspørgs-

maalet, idet det nærmest var Industristatistiken, man søgte at fremme. Men mange af Oplysningerne, saasom Arbejdsindtægterne, Forbruget af »Føde«, »Klæder«, »Tobak og Brændevin«, Udgifter til »Husleje« og »Skat«, kunde have givet væsentlige Bidrag til Beskatningsstatistiken, hvis de havde været mere specificerede. Hvis man derfor nu vilde søge indsamlet et større Materiale til Konstatning af Forbrugsskatternes Fordeling, vilde dette meget let kunne udføres samtidig med at man ligesom i 1872 søgte at skabe en for hele Landet omfattende Industristatistik, som vi saa haardt savne, men som det vilde være interessant at have ført et Skridt fremad netop til Aaret 1888, hvortil saa mange andre store Forberedelser gøres i Industriens Interesse.

Maatte min Afhandling have naaet at gøre Rede for Hovedvanskelighederne ved Beskatningsspørgsmaalets Behandling og Vejene, man maatte følge til dets endelige Løsning — i saa Fald indeholder den i sig selv en Appel til det offentlige til baade i Industristatistikens og Beskatningsstatistikens, derunder Toldreformens Interesse at gøre de fornødne Skridt til Indsamlingen af det omfattende Materiale over Forbrugets Fordeling, uden hvilken man ikke kan komme ud over Sandsynligheds-Resultater.